

A felnőttképzés és a felnőttoktatás területi különbségei Magyarországon 2013 és 2019 között

Regional differences between adult training and adult education in Hungary between 2013 and 2019

Absztrakt

A tanulmány célkitűzése, hogy a résztvevők létszámadatai alapján bemutassa a felnőttképzés és a felnőttoktatás eltérő térbeli szerkezetét Magyarországon. A felnőttkori tanulás mindkét formájának alapvető feladata, hogy kiszolgálja a munkaerőpiaci igényeket és segítse a résztvevőket a munkavállalásban vagy egy kedvező váltásban. Az egyes ország-részek eltérő gazdasági-társadalmi viszonyai természetesen eltérő feladatok elé állítják ezt az intézményrendszert is, amely által visszautalhatunk a területi egyenlőtlenségek kiváltó okaira. A vizsgálati eredmények gyakorlati jelentősége, hogy hozzásegítheti a támogatói szférát a támogatások elosztásának ártértékelésére mind a két képzési rendszer, mind a területegységek között. A tanulmány alapját az interneten elérhető szekunder adatbázisok jelentik, amelyek lehetővé tették a települési szintű vizsgálatokon túl a finanszírozási formák közötti összehasonlítást is. A képzésen résztvevők adatainak elemzése a 2013 és 2019 közötti időszakot ölelte át. A területi egyenlőtlenségek kimutatásához, a térbeli jelenségek klaszterezéséhez és térképi megjelenítéséhez területi autokorrelációs és HotSpot elemzésekre került sor. A felnőttképzésben résztvevők száma jóval meghaladja az iskolarendszerű felnőttoktatásban résztvevőket. Az adatsorok elemzése alapján megállapításra került, hogy melyek azok a megyék, ahol a két képzési forma átlag feletti szerepet kap a hátrányok ledolgozásában és a munkaerőpiaci igények kielégítésében. Külön hangsúlyt került a megyeszékhelyek megyéken belüli szerepkörének vizsgálatára, és arra, hogy melyek a magyar városhálózatnak azok a további tagjai, amelyek jelentősebb térségi szerepkört töltenek be a vizsgált ágazatokban.

Kulcsszavak: felnőttoktatás, felnőttképzés, támogatási gyakorlat, területi egyenlőtlenségek

Abstract

The objective of the study is to present the different spatial structure of adult training and adult education in Hungary based on the number of participants. Both forms of learning in adulthood have a fundamental role to play in meeting labour market needs and helping participants to find job or make a favourable change. Of course, the different economic and social conditions of the individual parts of the country also require different institutional systems, by which we can refer back to the root causes of territorial inequalities. The practical significance of the research results is that it can help the support sector to re-evaluate the distribution of support between both the two training systems and the territorial units. The study is based on secondary databases available on the Internet, which have made it possible to compare not only settlement-level studies but also forms of financing. The

analysis of the data of the participants in the training covered the period from 2013 to 2019. To investigate spatial inequalities, to group and map spatial phenomena territorial autocorrelation and HotSpot analyses was made. The number of participants in adult training is much higher than the number of participants in school-based adult education. Based on the analysis of the data sets it was determined which are the counties where the two forms of training play an above-average role in overcoming the disadvantages and satisfying the needs of the labour market. The study placed special emphasis on the examination of the role of county capitals within counties, and on which are the other members of the Hungarian city network that play a more significant regional role in the examined sectors.

Keywords: adult education, adult training, support practice, territorial inequalities

JEL kód: I26, J24, M53

BEVEZETÉS

A tanulmány a felnőttképzés és a felnőttoktatás különbségeit vizsgálja Magyarországon a képzésben résztvevők (felnőttképzés), illetve tanulók (felnőttoktatás) területi megoszlása és koncentrációja alapján. Mindkét oktatási rendszer egy dologra hivatott, a „felnőttek” oktatására, viszont a képzésben résztvevők számadatai szerint a felnőttképzésben tanulók létszáma többszöröse a felnőttoktatásba beiratkozottakéhoz viszonyítva. Az összehasonlításokat a két képzési rendszer között országosan és megyei szinten végeztem el a tanuló létszámok összehasonlításával. Vizsgáltam a megyeszékhelyek koncentrációját és a képzések elérhetőségét, azaz, hogy melyik képzési rendszer mennyi településen érhető el, mekkora intézményi ellátottsággal. A területi egyenlőtlenség települési szintű elemzésénél speciális térinformatikai eszköztárat alkalmaztam, a területi autokorreláció és a HotSpot analízis módszerét használtam fel a szignifikáns térbeli hasonlóságok és különbségek kimutatására. A tanulmány segítségével a felnőttek oktatásával foglalkozó intézmények információt kaphatnak arról, hogyan tehetik munkaerőpiaci szempontból előnyösebbé tevékenységüket.

Tanulmányomban elsőként a felnőttkori tanulás jelentőségét, majd a felnőttképzés és felnőttoktatás különbözőségét és a kapcsolódó munkaerőpiaci kihívásokat mutatom be szakirodalmi és jogszabályi források alapján. Ezt követően ismertetem a felnőttképzésre és felnőttoktatásra vonatkozó szekunder adatbázisok elemzése során alkalmazott térinformatikai és területi statisztikai módszertant. Kutatási eredményeim ismertetése keretében kitérek a felnőttképzés és felnőttoktatás eltérő területi struktúrájának bemutatására megyei és települési szinten, amelyen belül kiemelt figyelmet fordítok e funkciók területi koncentrációjának jellegzetességeire. Következtetéseimet úgy fogalmaztam meg, hogy az elősegítse a támogatások hatékonyabb területi allokációját.

1. A FELNŐTTKORI TANULÁS MUNKAERŐPIACI KAPCSOLÓDÁSAI

A felnőttképzést és a felnőttoktatást a köznyelvben egymás szinonimájaként használják. Éles határt nem lehet húzni a két oktatási struktúra között, hiszen számos összefüggés fellelhető közöttük, mint például mindkettő ismeretek elsajátítására és kompetencia fejlesztésére irányul. Mindkét tevékenység hat egymásra, hisz egy jó képzés további önművelésre ösztönöz. Egy jó képzés épít a tanulók élettapasztalataira, személyiséget formál és készséget is fejleszt. A felnőttképzés és a felnőttoktatás között mégis számos különbség fellelhető (Csoma, 2005). A felnőttképzés rugalmas időbeosztású, tervezhetőbb képzési forma, míg a felnőttoktatás kötöttebb, szabályozottabb (Hajdú, 2020).

1.1. A KÉPZÉSI RENDSZEREK FOGALMI MEGHATÁROZÁSAI, TÖRVÉNYI SZABÁLYOZÁSA

A felnőttkori tanulással kapcsolatos szakterület nem rendelkezik letisztult fogalomrendszerrel. Általánosságban elmondható, hogy mind a felnőttképzés, mind a felnőttoktatás nagykorú személyek képzését jelenti (Polónyi, 2018). A felnőttoktatás iskolarendszerben, míg a felnőttképzés iskolarendszeren kívüli oktatással valósul meg, azonban a legnagyobb különbség az az, hogy a felnőttképzés során a résztvevők nem állnak sem hallgatói, sem tanulói jogviszonyban a képző intézménnyel (Farkas, 2017).

A felnőttoktatás az a képzés, amelyben a „tanuló munkahelyi, családi vagy más irányú elfoglaltságához, a meglévő ismereteihez és életkorához igazodó iskolai oktatásban” vesz részt (2011. évi CXCV. törvény a nemzeti köznevelésről, 60. §(1)). A felnőttoktatást a köznevelési törvény (2011. évi CXCV. törvény a nemzeti köznevelésről) szabályozza, mivel ez a tevékenység csak köznevelési intézményben szerveződhet (Cseszka, 2017). A felnőttképzés nem számít sem közoktatásnak, sem felsőoktatási képzésnek, továbbá nem ad diplomát sem. A felnőttképzésben a tanuló nem minősül diáknak, így nem jogosult sem diákigazolványra, sem családi pótlékra, sem árvaellátásra. A jogviszony alkalmazását a felnőttképzési törvény szabályozza, továbbá a felnőttképzési szerződés határozza meg, mely a képzésben résztvevő és a felnőttképzést szervező intézmény között kerül megkötésre (Zakota, 2007).

A felnőttképzést a felnőttképzésről szóló 2013. évi LXXVII. törvény szabályozza. A felnőttképzésben részt vehet az, aki a tankötelezettségét teljesítette, vagy olyan tanköteles tanuló, aki tankötelezettsége teljesítése mellett csatlakozik be felnőttképzésbe (Farkas, 2016). Szekunder kutatásom adatsorait ugyan nem érintette, azonban fontos megemlíteni, hogy 2020 előtt a felnőttképzési törvény az alábbi négy képzési kört szabályozta (Farkas, 2014):

- Országos Képzési Jegyzékben szereplő szakmai képzések megszerzésére irányuló képzéseket,
- Országos Képzési Jegyzékben nem szereplő, azaz államilag nem elismert szakmai képzéseket,

- általános és nyelvi képzéseket,
- egyéb képzéseket.

A 2019. évi LXXX. törvény a szakképzésről a felnőttképzést illetően számos fontos változást hozott. Ezáltal az iskolarendszeren kívüli felnőttképzési tevékenység – néhány kivételtől eltekintve – a felnőttképzési törvény hatálya alá került. A szakképzési törvény 2020-tól hatályos szabályozása alapján az Országos Képzési Jegyzékben szereplő szakmai képzések 2020. szeptember 1-től kifutó rendszere megszűnt, a helyét és szerepkörét a Szakmajegyzék vette át. Amellett, hogy a szakmajegyzék mindössze 175 szakmát tartalmaz (szemben a közel 800 szakképesítést tartalmazó OKJ-val), jelentős változás, hogy a szakmajegyzékben szereplő szakmák elsajátítására kizárólag szakképző intézményben (iskolarendszerben) van lehetőség felnőttkorban is.

1.2. A FELNŐTTEK TANULÁSÁNAK MUNKAERŐPIACI HATÁSAI

Az oktatás, a képzés, a tudás és a tanulás elérhetősége és az oktatás minősége folyamatos hatást gyakorol a régiók versenyképességére és a gazdasági növekedésére (Enyedi, 1996), ennek következtében kiemelt cél napjainkban a tudásalapú gazdaság és társadalom eszméjének megvalósítását segítő beavatkozások támogatása (Alpek-Tésits, 2014). Az emberi tőkébe fektetett beruházás teljesen felértékelődik, elsődleges prioritássá válik az élethosszig tartó tanuláshoz szükséges kompetenciák fejlesztése (Kálmán, 2012).

Mind a felnőttképzésben, mind a felnőttoktatásban való részvétel fontos szerepet játszhat abban, hogy a résztvevők alkalmazkodjanak a változó munkaerőpiaci igényekhez (Vámosi, 2018). Viszont az iskolarendszeren kívüli képzés (felnőttképzés) tud a munkaerőpiaci változásokhoz a leggyorsabban alkalmazkodni érdemben, hisz a felnőttoktatás 1–2 éves képzéseket kínál a résztvevőknek, míg a felnőttképzésben a tanulók ugyanazon képzést 3–8 hónap alatt tudják elvégezni (2013. évi LXXVII. törvény; 2011. évi CXC. törvény a nemzeti köznevelésről).

A felnőttképzés tehát hasonló célok mentén, azonban eltérő rendszerben igyekszik csökkenteni a munkaerő felkészültsége és a munkaadók elvárásai között nyilvánvalóan fennálló különbségeket. Ezeknek az eltéréseknek az idő múlásával csak bővíthet a száma, azonban annak is több oka lehet, hogy az aktuálisan megszerzett ismereteket sem tudják az iskolából kikerülő tanulók a munkaerőpiacon kamatoztatni (Balcsók-Koncz, 2005). Livingstone (2010) szerint a munka és az oktatás világában nyújtott egyéni teljesítmény nincs összhangban egymással. Középpontba került a szakismeretek átadása, amelynek következtében nem biztos, hogy az oktatás megfelelő módon felkészíti az egyéneket a munka világának összetettségére. A formális oktatásban elsajátított ismereteket a szakmai gyakorlaton belül kell elhelyezni (Nilsson, 2010). A munka és az oktatás között létrejövő szakadék áthidalása során, szem előtt kell tartani mind a keresleti, mind a kínálati oldalt és azon folyamatokat, amelyek által a munkavállalók kompeten-

ciája illeszkedni tud a munkahelyek követelményeihez. A szakmai és szakképzés szerepe abban kiemelkedően fontos, hogy a társadalom tagjait el tudják helyezni a munkaerőpiacon és a társadalomban. Egyre hangsúlyosabb a felnőttképzésben a munkaerőpiacra történő felkészítés jelentősége, amelynek igényei időben és térben is változóak (Nilsson-Nyström, 2013).

2. A TERÜLETI EGYENLŐTLENSÉGEK FELTÁRÁSA A VIZSGÁLT ÁGAZATOKBAN

2.1. MÓDSZERTAN

A szekunder kutatás megalapozásaként a témakörben elérhető hazai és nemzetközi szakkönyveket és folyóiratcikkeket tekintettem át. A vonatkozó szakirodalmi háttér feldolgozását követően az Oktatási Hivatal honlapján, valamint a Pest Megyei Kormányhivatal által üzemeltetett OSAP 1665 Statisztikai Felületen elérhető adatbázisokat töltöttem le és dolgoztam fel a kutatási célkitűzéseimnek megfelelően Magyarország megyéire és településeire vonatkozóan. A kutatás a 2013-tól 2019-ig terjedő időszakot dolgozza fel. Ebben az időszakban mindkét képzési forma jogszabályi változásokon ment keresztül, amely nagyban befolyásolhatta a résztvevői szándékot. Az elemzés során a felnőttoktatásban tanulók és a felnőttképzésben résztvevők létszámadatait tekintettem át. Összehasonlítást végeztem a résztvevői adatok alapján országos és megyei szinteken egyaránt, ezt követően mindkét képzési rendszerben meghatároztam a megyeszékhelyeknek a megyéken belüli szerepkörét a tanulói létszámok koncentrációja alapján. A képzések elérhetőségét vizsgálva a képző intézmények számát és területi eloszlását vizsgáltam. Az összegyűjtött adatbázisok feldolgozását, kiértékelését a Microsoft Office 2013 programcsomag Excel programjának segítségével végeztem el. A számított statisztikai adatok térbeli elemzéséhez és a kapott eredmények térképes megjelenítéséhez ArcGIS 10.6.1. GIS szoftvert használtam.

A képzéseken résztvevők térbeli összefüggésrendszerének feltárása érdekében területi autokorrelációs vizsgálatot végeztem Local Moran statisztika segítségével, amelynek képlete az alábbi:

$$I = \frac{n}{2A} \frac{\sum_{i=1}^n \sum_{j=1}^n \delta_{ij} (y_i - \bar{y})(y_j - \bar{y})}{\sum_{i=1}^n (y_i - \bar{y})^2},$$

„ahol n a területegységek száma, y_i és y_j a vizsgált változó értéke az egyes területegységekben, \bar{y} a vizsgált mutató számtani átlaga, A a szomszédsági kapcsolatok száma, a δ_{ij} együttható értéke pedig 1, ha i és j szomszédosok, egyébként pedig 0. Az n az elemszámot jelzi. Ha $I > -1/n-1$, akkor pozitív, ha $I < -1/n-1$, akkor negatív az autokorrelációs kapcsolat. Amennyiben $I = -1/n-1$, nem áll fenn autokorrelációs kapcsolat az egyes területi egységek között.” (Egri, 2017, 548)

A területi elemzések alapkérdései közé tartozik, hogy a vizsgált jelenség területi eloszlásában kimutatható-e valamilyen szabályszerűség, vagy véletlenszerűnek tekinthető az adatok eloszlása. Szabályszerű elrendeződés esetén az egymással szomszédos terület egységek hasonló adatokkal rendelkeznek, vagyis a magas érték közelében magas értékeket találunk (pozitív autokorreláció). Ellenkező esetben a szomszédos területek adatai eltérők, vagyis a magas értékű területek mellett alacsony értékűeket találunk (negatív autokorreláció) (Szendi, 2019).

„... a nullához közeli értékek az adatok véletlenszerű térbeli eloszlását jelzik, az eloszlás nem terület- és szomszédosságfüggő. Ekkor az egyes terület egységek szomszédosságában ugyanolyan valószínűséggel találunk nagyobb és kisebb értékű területeket is.” Local Moran I statisztika esetében „a szélsőértékek nagysága nem adható meg olyan egyértelműen, mint korrelációs együtthatónál, mert nagyságuk függ a terület egységek számától és a Dij mátrixban rögzített területi konfigurációtól is. A maximális 1 értékeket végtelen vagy folytonos tér esetén érhetné el, illetve ha a vizsgált terület két, belsőleg homogén, de egymással szomszédossági kapcsolatban nem álló terület egységre oszlik.” (Dusek, 2004, 207)

A térbeli mintázatok ismertetésére az alábbiakat használtam: térbeli autokorreláció lokális próbafüggvény, az Anselin által 1995-ben létrehozott egyváltozós Local Moran I módszer (Egri, 2017 alapján). E módszer megfelelő arra, hogy láthatóvá tegye azokat a területeket, amelyek hasonlóak, illetve különbözőek a szomszédjaiktól (Tóth, 2014). „A Local Moran I képlete az alábbi:

$$I_{i,t} = z_{i,t} \sum_i W_{ij} z_{j,t}$$

ahol $z_{i,t}$ és $z_{j,t}$ a megfigyelési egységek standardizált értékei t időpontban. Az egyváltozós Local Moran esetében $z_{i,t}$ és $z_{j,t}$ ugyanarra az adatbázisra vonatkozik. W_{ij} a területi súlymátrix (Anselin, 1995).” (Egri, 2017, 548–549) A Local Moran I mutató a Moran-index lokális változata, amely minden terület egységhez hozzárendel egy konkrét számértéket. Ha a mutató negatív, az negatív, ha pozitív, az pozitív autokorrelációt mutat (Tóth-Nagy, 2013). Az eredmény alapján négy csoportba sorolhatók a települések (Tóth, 2014, 62):

1. „Magas-magas (HH): magas értékkel rendelkező terület egységek, amelyek esetén a szomszédosság is magas értékkel rendelkezik.
2. Magas-alacsony (HL): magas értékkel rendelkező terület egységek, amelyek esetén a szomszédosság alacsony értékkel rendelkezik.
3. Alacsony-alacsony (LL): alacsony értékkel rendelkező terület egységek, ahol a szomszédosság is alacsony értékkel rendelkezik.
4. Alacsony-magas (LH): alacsony értékkel rendelkező terület egységek, amelyek esetén a szomszédosság magas értékkel rendelkezik”.

A Local Moran szignifikanciafilterét 0,05 alatt határoztam meg, a permutációk számát pedig 499-ben. A felnőttképzésben és felnőttoktatásban résztvevők számát összesítettem LAU 2 szinten. Az aggregátumok területi szempontú vizsgálatához HotSpot-elemzést végeztem, általános G statisztikák alapján. Az elemzéshez egy

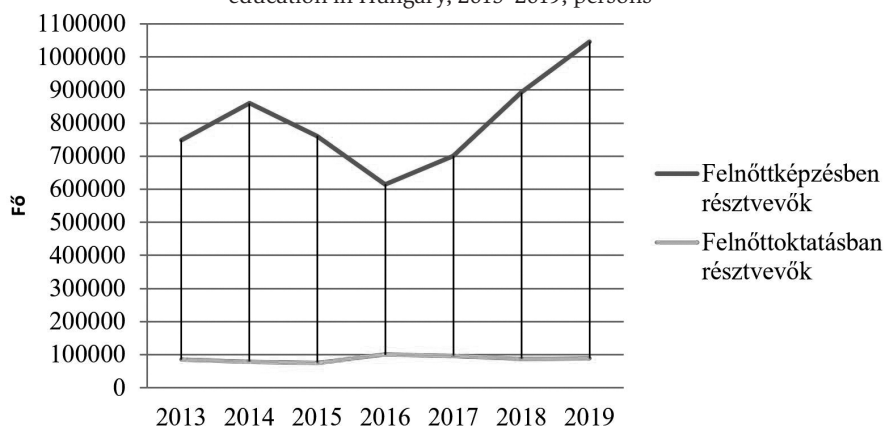
„queen contiguity” súlymátrixot használtam, amelynek szignifikancia szintjét $p < 0,05$ -nél határoztam meg.

2.2. A FELNŐTTKÉPZÉS ÉS FELNŐTTOKTATÁS ELTÉRŐ TERSZERKEZETE

A felnőttképzésben és felnőttoktatásban résztvevők száma között eltérés tapasztalható. A felnőttképzésben résztvevők szám 2016-tól lineárisan, dinamikusan növekvő tendenciát mutat, míg a felnőttoktatásban résztvevők száma kisebb ingadozásokkal stagnált a vizsgált időszakban, ami annak is köszönhető, hogy folyamatos növekedést mutat Magyarország lakosságának átlagos iskolázottsági színvonala. A felnőttoktatásban a legtöbb tanuló 2016-ban (100 092 fő) volt, ezzel szemben a felnőttképzés ekkor volt a legkevesebb résztvevő (614 711 fő). A felnőttképzésben tanulók számának visszaesése a pályázati körök zárásának volt köszönhető. Elmondható, hogy egyik képzési formában sem a fizetős képzéseket részesítik előnyben a tanulók (Hajdú, 2020), azaz a fizetős képzések kevesebb tanulót vonzanak. Azonban megállapítást nyert, hogy a felnőttképzés a vizsgált időszak legalacsonyabb értékkel rendelkező évében (2016) is hatszor annyi résztvevőt vonzott be, mint a felnőttoktatás. A felnőttképzésben tanulók magasabb létszáma számos tényezőnek köszönhető, mint például a több képzési helyszín, magasabb számú képző, rövidebb idő alatt megszerezhető végzettségek etc.. A felnőttképzésben a legtöbb résztvevő 2019-ben volt, amikor átlépték az egymillió főt (1 046 710 fő) (1. ábra).

1. ábra: A felnőttképzésben és a felnőttoktatásban résztvevők számának összehasonlítása Magyarországon, 2013–2019, fő

Figure 1 Comparison of the number of participants in adult training and adult education in Hungary, 2013–2019, persons

Forrás: Saját szerkesztés osap.mer.gov.hu, oktatas.hu/koznevelis alapján

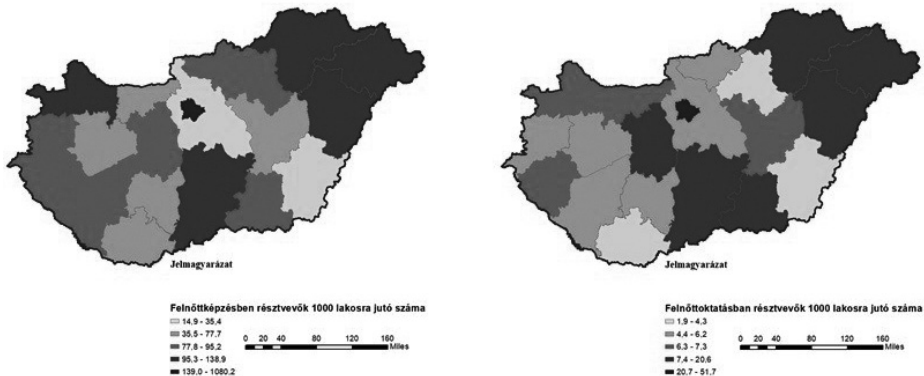
2.2.1. TERÜLETI KÜLÖNBSÉGEK

A 2. ábra Magyarország megyéit ábrázoló tematikus térképen mutatja be a résztvevők ezer főre vetített száma alapján, hogy a felnőttképzés és felnőttoktatás jelentősége és területi eloszlása között mekkora különbségek mutathatók ki a létszámadatok alapján. Mindkét oktatási formát vizsgálva a főváros, Borsod-Abaúj-Zemplén megye, Szabolcs-Szatmár-Bereg megye és Bács-Kiskun megye rendelkezett a legnagyobb tanulói létszámmal a lakossághoz viszonyítva. Bár a felnőttképzésben résztvevők száma többszöröse a felnőttoktatáshoz viszonyítva, így sem kerülhető meg a felnőttoktatás gazdasági és munkaerő-piaci szerepe. A felnőttoktatás és a felnőttképzés is, a képzésben résztvevők munkaerőpiaci szenzitivitását és munkaerőpiaci pozíciójának javítását célozza meg. Emellett a felnőttoktatásnak meghatározó szerepe van abban, hogy a tanulók felzárkóztatásával (általános iskola befejezése, felkészítés érettségire) lehetővé tegye további szakképesítések megszerzését.

Budapest jelentőségét jól mutatja, hogy a felnőttoktatásban résztvevők népességarányos létszáma a fővárosban meghaladta a Pest megyében felnőttképzésben tanulók adatait. A vidéki megyék közül azokban volt a legmagasabb a felnőttképzésben résztvevők ezer lakosra jutó száma, amelyek vagy magas munkanélküliséggel küzdenek (Borsod-Abaúj-Zemplén megye - 138,9 fő és Szabolcs-Szatmár-Bereg megye - 131,2 fő), vagy ahol megtalálhatóak a magas munkavállalói létszámot foglalkoztató multinacionális vállalkozások (Győr-Moson-Sopron megye - 126,4) (Hajdú, 2020). A felnőttképzés szempontjából a munkanélküliség az álláskeresőknél szóló ingyenes képzések szempontjából emeli a résztvevői arányt, míg a multinacionális cégek a belső képzéseikkel és a továbbképzésekkel gyarapítja a felnőttképzésben tanulók létszámát.

2. ábra: Felnőttképzésben és felnőttoktatásban résztvevők ezer lakosra jutó száma Magyarország megyéiben, 2019

Figure 2 Number of participants in adult training and adult education per thousand inhabitants in the counties of Hungary, 2019

Forrás: Saját szerkesztés osap.mer.gov.hu, oktatas.hu/koznevelas alapján

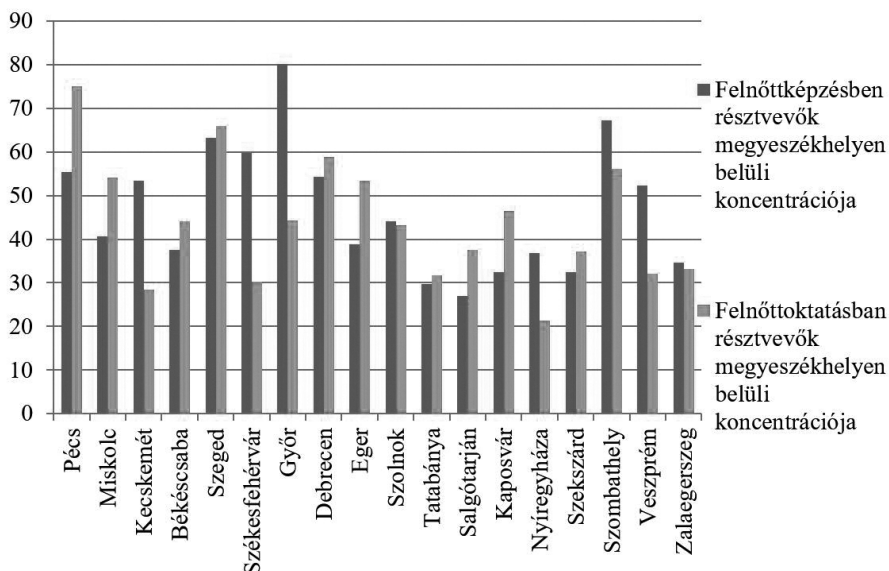
A tanulók megyén belüli területi koncentrációját mindkét képzési forma esetében megvizsgáltam, elsődlegesen a megyeszékhelyek megyén belüli jelentőségére helyezve a hangsúlyt. A felnőttoktatás tíz esetben ért el magasabb megyén belüli részesedést a megyeszékhelyeken, mint a felnőttképzés. A felnőttoktatás területileg koncentráltabb eloszlása nem tekinthető meglepő eredménynek, mivel a felnőttképzésben a képzés indításához szükséges helyszín egy egyszerű terem-bérleti szerződéssel biztosítható. Szemben a jóval kötöttebb felnőttoktatással, amelynek keretében minden évben egyszer lehetséges képzési helyszínt megjelölni az intézmény az alapító okiratában és a működési engedélyében megjelölni, így nincs nagy mozgáster a felnőttoktatást folytató intézményeknek. A felnőttoktatás kötöttsége még abból is adódik, hogy a tanévhez alkalmazkodik a képzések indítása, míg a felnőttképzésben oktatott képzések az év bármelyik időpontjában elindíthatók. Ebből is következik, hogy a felnőttképzés gyorsabban tud alkalmazkodni a munkaerőpiac és a gazdaság változásaihoz.

Budapest és Pest megye figyelmen kívül hagyásával a megyeszékhelyeken tanuló koncentrációját a felnőttképzésben átlagosan 46,7%, míg a felnőttoktatás esetében 44,1%. Így összességében elmondható, hogy a felnőttképzés megyén belüli megyeszékhelyre vetített tanuló koncentrációját 2,6 százalékponttal magasabb, mint a felnőttoktatásban tanulók esetében (3. ábra). A megyék között igen jelentős különbségek mutatkoznak az egyes megyék település- és gazdaságföldrajzi adottságainak megfelelően. Győr-Moson-Sopron megyében a felnőttképzés megyeszékhelyre (Győr) vetített koncentrációját meghaladja a 80%-ot, Pécs esetében pedig a felnőttoktatásban résztvevők megyeszékhelyre vetített koncentrációját a 75%-ot.

A vizsgálat során fény derült arra is, hogy nem minden megyeszékhely létszámadatainak megyén belüli koncentrációját magas. Szabolcs-Szatmár-Bereg megyében a megyeszékhelyen, Nyíregyházán kívül több kisebb város is viszonylag erős koncentrációt mutat. Ellensúlypontként jelennek meg a megyében Nyírbátor és Mátészalka, amelyek magas tanulói létszámmal rendelkeznek. Kecskemét esetében is hasonlóan alacsony koncentrációjú találkozunk a tanulói létszámok alapján, azonban Bács-Kiskun megye több mint 20 városa közül csak Kiskunfélfegyháza rendelkezik jelentősebb térségi szereppel.

3. ábra: A megyeszékhelyen tanulók megyén belüli koncentráltsága a két képzési formában, 2019, %

Figure 3 Concentration of students at the county seat within the county in the two forms of education, 2019, %

Forrás: Saját szerkesztés osap.mer.gov.hu, oktatás.hu/koznevelas alapján

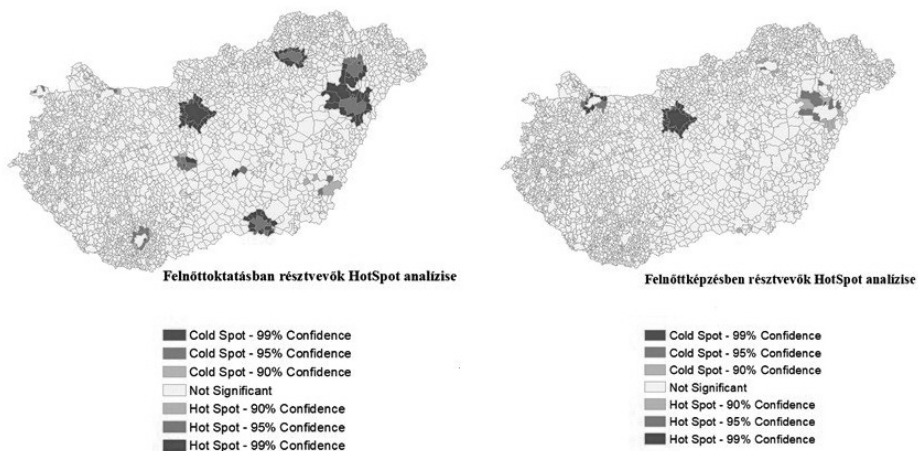
Egyes felnőttképzéseket kifejezetten az alacsony iskolai végzettségűek felzárkóztatása céljából indítanak el Európai Unió forrásokra támaszkodva Magyarországon is, így összességében a felnőttképzéseknek nagyobb szerepe van a felzárkóztatásban. Azokban a megyékben, ahol magas a munkanélküliségi ráta, alapvetően kedvezőtlenebb az álláskereső végzettség szerinti összetétele is, ami fokozott igényt von maga után a felzárkóztató képzések megszervezésére. A 2019. évi adatok szerint a felnőttképzésben résztvevők között 30%-ot meghaladó volt a maximum nyolc általános iskolai osztállyal rendelkezők aránya Szabolcs-Szatmár-Bereg (38,8%), Borsod-Abaúj-Zemplén (32,3%), Békés (31,1%) és Baranya (30,3%) megyékben. Ugyanez a részarány Budapesten mindössze 8,9%, míg Győr-Moson-Sopron megyében 9,9% volt. A felzárkóztató képzések az egyes megyéken belül nem feltétlenül a megyeszékhelyekre koncentrálódnak, azokat igyekeznek közelebb helyezni a leghátrányosabb helyzetben lévő vidéki lakosághoz, azonban a dekoncentráció mértéke viszonylagos, elsősorban a járási központokra irányul, nem a legkisebb vidéki településekre. Felnőttképzésben a tanulók megszerezhetik az általános iskolai végzettséget (amennyiben a felnőttképzési engedéllyel rendelkező intézmény rendelkezik köznevelési engedéllyel is) és kompetenciafejlesztések is előfordulnak nagy létszámban.

Azokban a városokban, amelyek jelentős ipari üzemekkel rendelkeznek, a felnőttképzésen belül sokkal inkább a munkáltatók által finanszírozott munkavállalói képzések dominálnak. Ezen képzések többsége belső képzés, melyek specifikusan a vállalathoz, a vállalat struktúrájához kapcsolódnak, azonban megtalálhatóak még nyelvi képzések és tréningek is.

Felnőttoktatásban a tanulók jól körülhatárolt képzési formákban vehetnek részt. A legtöbb tanuló az érettségire felkészítő képzésekben vesz részt, majd a szakmai képzések következnek, míg a legkisebb számban az általános iskola hiányzó osztályait végzik el. Hazánkban a legtöbb járási központban megtalálhatóak középiskolák, amelyek csökkenthetik a megyeszékhelyek tanulói koncentrációját, hiszen ha a lakóhely környezetében elérhető az a képzés, amely a nagyvárosokban is, abban az esetben a tanulók kevésbé vállalják a beutazással, ingázással járó idővesztéseket és költségeket.

A felnőttképzés és felnőttoktatás térszerkezetére vonatkozó HotSpot analízis segítségével kirajzolódott, hogy a felnőttoktatásban tanulók koncentráltasága nagyobb, mint a felnőttképzésben résztvevőké. A felnőttoktatásban tanuló felnőttek a fővárosi agglomerációban, valamint Kelet-Magyarország nagyvárosai, továbbá Dunaújváros és Pécs térségében összpontosultak leginkább. A források csak a megyeszékhelyeken és a fővárosban, és azok agglomerációjában jelentek meg, azaz a mutatók térben ezeken a területeken csoportosultak. A HotSpot analízis során megmutatkozott, hogy a felnőttoktatás tekintetében Nyíregyháza és Debrecen összeolvadt egymással, azaz a két város közötti területeken a tanulói létszámok kiemelkednek a két megyéből, így ezeken területeken magas számban megtalálhatóak felnőttoktatásban tanulók. A felnőttképzésben résztvevők szempontjából történt vizsgálat során Északnyugat-Magyarországon kirajzolódott Győr városa, mint a térség felnőttképzési központja. Az ország keleti felén ugyancsak Borsod-Abaúj-Zemplén megye, Szabolcs-Szatmár-Bereg megye és Hajdú-Bihar megye székhelyei emelkednek ki. A felnőttképzés esetében nem olyan erőteljes Nyíregyháza és Debrecen összeolvadása (4. ábra).

4. ábra: Felnőttoktatásban és felnőttképzésben résztvevők HotSpot analízise, 2019
 Figure 4 HotSpot analysis of participants in adult education and training, 2019

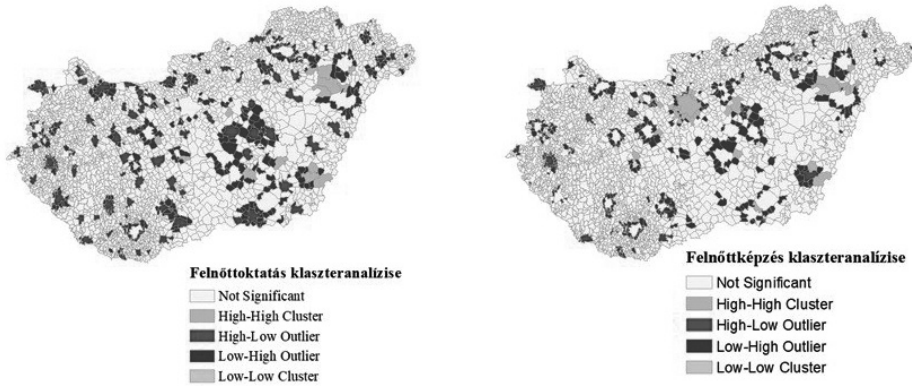

Forrás: Saját szerkesztés osap.mer.gov.hu, oktatas.hu/koznevelas alapján

A Local Moran I statisztikák pozitívan autokorreláltak a hazánkban mindkét oktatási formában résztvevők szempontjából, azonban a kapcsolat erőssége mindkét esetben gyenge volt. Nem voltak kimutathatók jelentősebb, összefüggő homogén térségek. A felnőttoktatásban tanulók térbeli autokorrelációs vizsgálatában kapott 0,025317 Moran index pozitívan korrelált (z-pontszám= 4,100938, p-érték= 0,000041). Magas-alacsony klaszterek nagyobb számban fordultak elő a felnőttoktatás autokorrelációs vizsgálatánál, amelyek leginkább az ország nyugati felében rajzolódtak ki. A fővárosban tanulók magas létszáma következtében nem jöttek létre klaszterek a környező települések alacsony résztvevői létszáma miatt. A felnőttképzésben résztvevők térbeli autokorrelációs vizsgálatában kapott 0,005615 Moran index gyengén korrelált (z-pontszám= 1,682851, p-érték= 0,092404). Magas-alacsony klaszterek kevés esetben mutatkoztak, leginkább az alacsony-magas klaszterezettség jellemezte az országot. A megyeszékhelyek vonatkozásában mindkét oktatási formában alacsony-magas klaszterezettség alakult ki, hisz a megyei jogú városok magas résztvevői számai következtében a környező településeken alacsony számú felnőtt korú tanuló volt jelen. Magas-magas klaszter Nyíregyházát és Debrecent összekötő vertikális egyenesen alakult ki északi irányban (5. ábra).

5. ábra: Felnőttoktatásban és felnőttképzésben résztvevők Local Moran I autokorrelációs vizsgálata, 2019

Figure 5 Autocorrelation study of participants in adult education and training Local Moran I, 2019

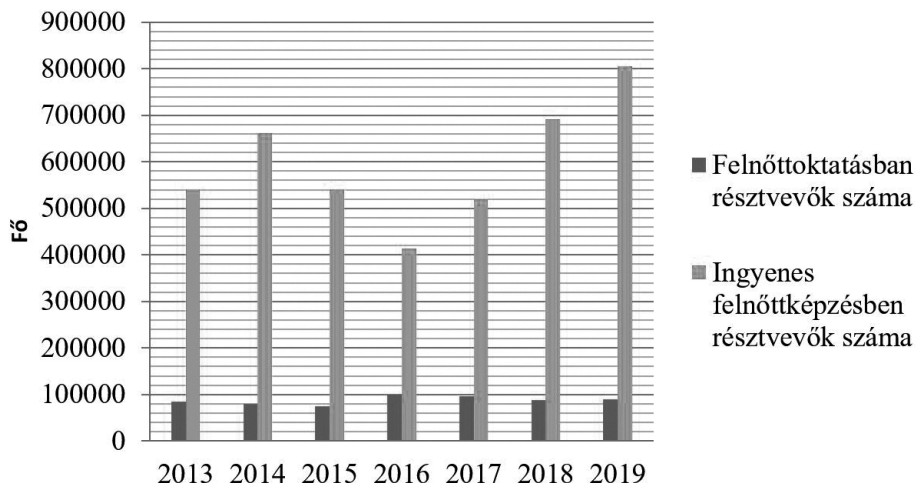
Forrás: Saját szerkesztés osap.mer.gov.hu, oktatás.hu/koznevelés alapján

2.2.2. A KÉPZÉSEK ELÉRHETŐSÉGE TERÜLETI ÉS FINANSZÍROZÁSI SZEMPONTBÓL

A képzések részvételi díjának figyelembevételével elvégzett elemzésben kizárólag csak azokat a felnőttképzési résztvevőket vizsgáltam meg, akik térítésmentesen vettek részt a képzésekben. Erre azért volt szükség, mert felnőttoktatás keretein belül a tanulók a legtöbb esetben ingyenesen vesznek részt az oktatásban. Felnőttképzésben a résztvevők ingyenesen csak ritkán tudnak részt venni. A költségmentes képzések többnyire csak támogatók bevonásával valósíthatóak meg. Ilyenek például a megyei kormányhivatalok által indított álláskeresőknek szóló képzések, a munkahelyi képzések, amelyeket Európai Uniói forrásból valósítanak meg a munkáltató előfinanszírozása által, a Nemzeti Foglalkoztatási Alapból támogatott képzések, a Szakképzési hozzájárulásból finanszírozott képzések és a munkáltatók által semmilyen támogatást nem igénylő módon indított képzések. A vizsgált időszakban a felnőttképzésben résztvevők száma mindenhol jelentősen meghaladta a felnőttoktatásban résztvevők számát. A képzések elérhetősége mellett ehhez az is hozzájárul, hogy a legtöbb tanulni vágyó a rövidebb időtartamú felnőttképzést részesíti előnyben (amennyiben olyan képzésben szeretne részt venni, amely indítható felnőttoktatásban és felnőttképzésben is), ha ugyanolyan feltételek (költségtérítésmentesen) mellett választhatnak a két oktatási forma között (6. ábra).

6. ábra: Felnőttoktatásban és felnőttképzésben térítésmentesen résztvevők száma Magyarországon, 2013–2019, fő

Figure 6 Number of participants in adult education and adult training free of charge in Hungary, 2013–2019, person

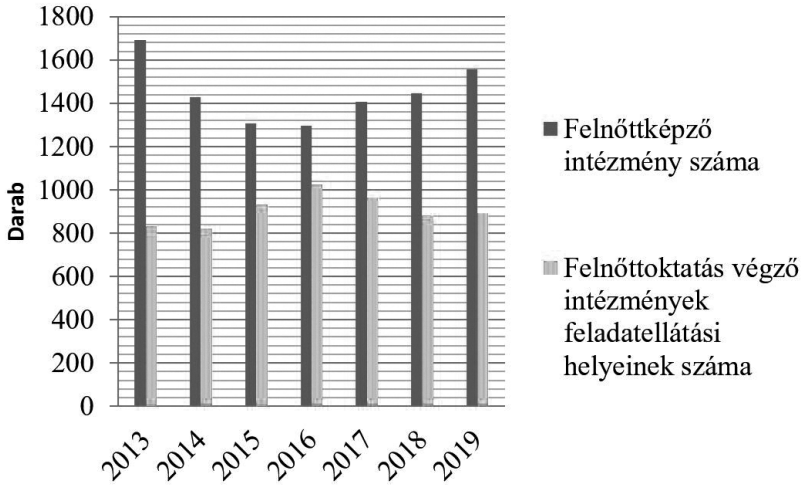

Forrás: Saját szerkesztés www.osap.mer.gov.hu, www.oktatas.hu/koznevelas alapján

A résztvevők létszámának alakulását követően megvizsgáltam a képző intézmények számának változását is. A felnőttoktatási intézmények alacsonyabb száma miatt ennél a kategóriánál a feladatellátási helyek számát vettem figyelembe. Egy intézmény ugyanis gyakran több településen (feladatellátási helyen) is képez diákokat, ami egy intézményként jelenik meg a statisztikákban. Ebből adódóan a feladatellátási helyek vizsgálata sokkal inkább valós képet mutat, mint az oktatási intézmények száma. Az intézmények számának alakulásánál a vizsgált időszakban, minden évben a felnőttképzésben oktató intézmények magasabb száma figyelhető meg, azonban ez nem akkora mértékű, mint a résztvevők esetében tapasztalható létszám különbség. Magyarországon felnőttképzési engedélyhez sokkal könnyebb hozzájutni, mint felnőttoktatási engedélyhez, ennek oka, hogy csak az jut felnőttoktatási engedélyhez, aki rendelkezik köznevelési intézménnyel. Jól látható, hogy 2016-ban tudta csak megközelíteni a felnőttképzési intézmények számát a felnőttoktatást végzők feladatellátási helyek száma. Ez a felnőttképző intézmények számának visszaesésével és a felnőttoktatást végző intézmények feladatellátási helyeinek növekedésével együttesen volt magyarázható. Ezt követően azonban a korábbi trend megfordult, ami napjainkig is tart (7. ábra).

7. ábra: Felnőttoktatással és felnőttképzéssel foglalkozó intézmények száma Magyarországon, 2013–2019, db

Figure 7 Number of institutions dealing with adult education and adult training in Hungary, 2013–2019, pcs

Forrás: Saját készítés www.osap.mer.gov.hu, www.oktatas.hu/koznevelis alapján

2.2.3. TERÜLETI KÜLÖNBBSÉGEK AZON KÉPZÉSEK ESETÉN, MELYEK MINDKÉT OKTATÁSI FORMÁBAN TANULHATÓK

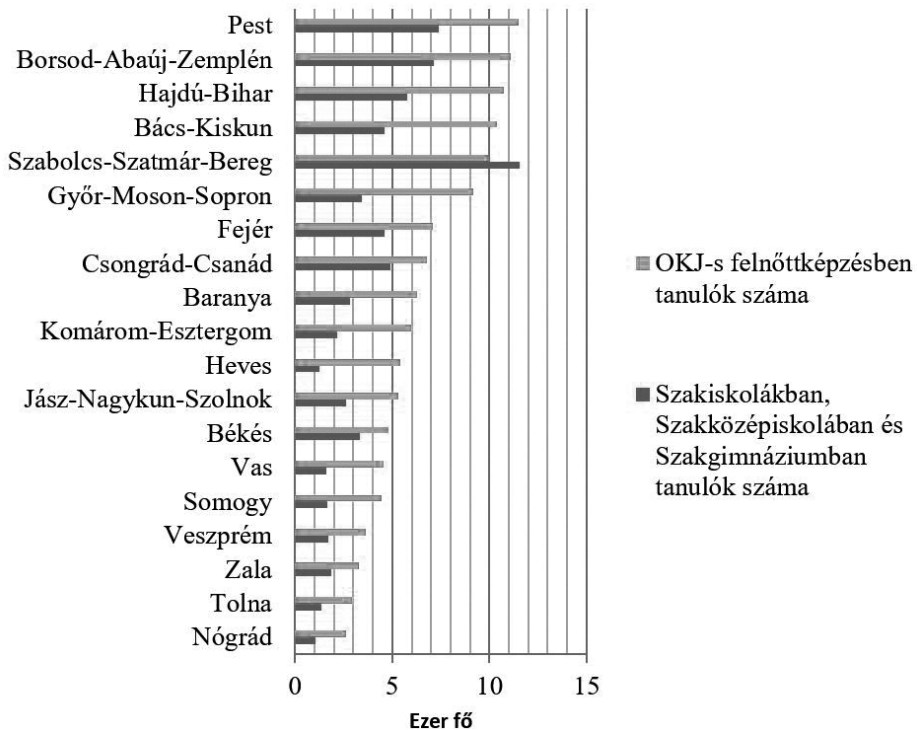
A felnőttoktatást és a felnőttképzést mint oktatási formát nehéz összehasonlítani, hisz felnőttoktatásban a tanulók szoros kereteken belül tanulhatnak, általános iskolában, érettségire felkészítő oktatásban és szakmai oktatásban. Ezzel szemben a felnőttképzés, ettől sokrétűbb, hiszen a felnőttek itt tanulhatnak idegen nyelvet, informatikát, megszerezhetnek különböző szakmai képesítéseket, részt vehetnek kompetenciafejlesztő tréningeken és még általános iskolai felzárkóztatásban is. Ezek alapján arra a következtetésre jutottam, hogy a leginkább egymáshoz kapcsolódó, átfedő képzések területét célszerű tüzetesebben megvizsgálnom, hogy pontosabb képet kaphassak a képzések közötti eltérésekről. Mindkét oktatási formában az Országos Képzési Jegyzékben szereplő szakmai képzéseken vehetnek részt a felnőttek. A felnőttkori tanulásban leginkább egy új szakma elsajátításának van szerepe a résztvevők munkaerőpiaci helyzetére, ezért fontosnak tartottam, hogy azokat a képzéseket is elemezzem, melyek mindkét formában megtalálhatóak.

Az ország minden megyéjében az Országos Képzési Jegyzékben szereplő szakmai képzéseket vizsgálva, a felnőttképzésben résztvevők száma többszörösen meghaladta a felnőttoktatásban tanulók létszámát. A legtöbb felnőttképzésben és felnőttoktatásban tanuló Budapesten és Pest megyében volt 2019-ben. A vidéki megyéket vizsgálva a felnőttképzésben a legtöbb résztvevő Borsod-Abaúj-Zemp-

lén megyében, míg felnőttoktatásban Szabolcs-Szatmár-Bereg megyében volt. A legkevesebb Országos Szakmai Jegyzékben szereplő szakmai felnőttoktatásban (1 040 fő) és felnőttképzésben (2 631 fő) résztvevő Nógrád megyében volt. A vidéki megyék átlagos tanuló létszáma felnőttképzésben 6 358 fő volt 2019-ben, átlagon felüli tanulói létszámmal hét megye rendelkezett (Borsod-Abaúj-Zemplén, Bács-Kiskun, Csongrád-Csanád, Fejér, Győr-Moson-Sopron, Hajdú-Bihar és Szabolcs-Szatmár-Bereg megye). Ugyanezek a megyék teljesítették túl az országos átlagot (1 121 fő) felnőttoktatásban is (8. ábra). A legtöbb tanuló Borsod-Abaúj-Zemplén megyében és Szabolcs-Szatmár-Bereg megyében volt, ami rámutat a munkanélküliség csökkentése érdekében tett erőfeszítésekre abban a két megyében, amely a kedvezőtlen gazdasági mutatók mellett nagy népességszámmal is rendelkezik, így fokozott mértékben koncentrálja a hátrányos helyzetű társadalmi csoportokat. A felnőttoktatásban OKJ-s képzéseken résztvevők száma egyedül Szabolcs-Szatmár-Bereg megyében haladta meg a felnőttképzésben résztvevők számát.

8. ábra: Felnőttoktatásban és felnőttképzésben tanuló szakmai képzésben résztvevők száma a megyékben, 2019, ezer fő

Figure 8 Number of participants in vocational training studying in adult education and adult training in the counties, 2019, thousand persons

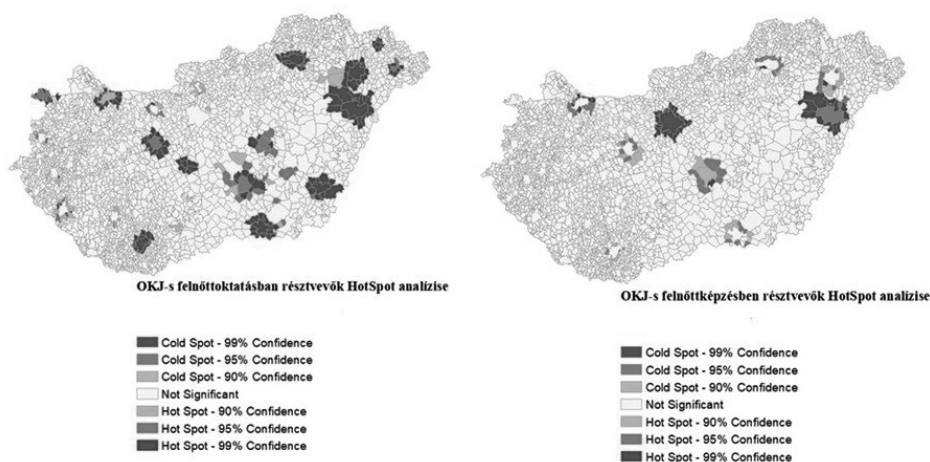

Forrás: Saját szerkesztés www.osap.mer.gov.hu, www.oktatas.hu/koznevelis alapján

A felnőttképzés és felnőttoktatás térszerkezetére vonatkozó HotSpot analízis segítségével kirajzolódott, hogy a felnőttképzés esetében Közép-Magyarországon és Kelet-Magyarországon alakultak forrópontok az Országos Képzési Jegyzékben szereplő szakmai képzésben résztvevők számának tekintetében. Keleten a Miskolc, Nyíregyháza, Debrecen által meghatározott háromszögben a felnőttképzésben résztvevők térbeli koncentrációja a megyeszékhelyeken erőteljes, mert az azokat körülvevő agglomerációkból a megyeszékhelyek „elszívják” a tanulni vágyó felnőtteket. Nyugaton Győr és Székesfehérvár is hasonló képet mutat, azonban Pécs nem rendelkezett olyan mértékű tanulói létszámmal, hogy a Dél-Dunántúli régió felnőttképzési központjává váljon. A felnőttoktatás HotSpot analízise már sokkal szerteágazóbb képet mutat, szinte hazánk összes megyeszékhelye megjelenik forrópontként. Természetesen ez a felnőttoktatás helyhez kötöttsége miatt is releváns (9. ábra).

9. ábra: Felnőttoktatásban és felnőttképzésben OKJ-s képzésben résztvevők HotSpot analízise, 2019

Figure 9 HotSpot analysis of participants in OKJ training in adult education and training, 2019

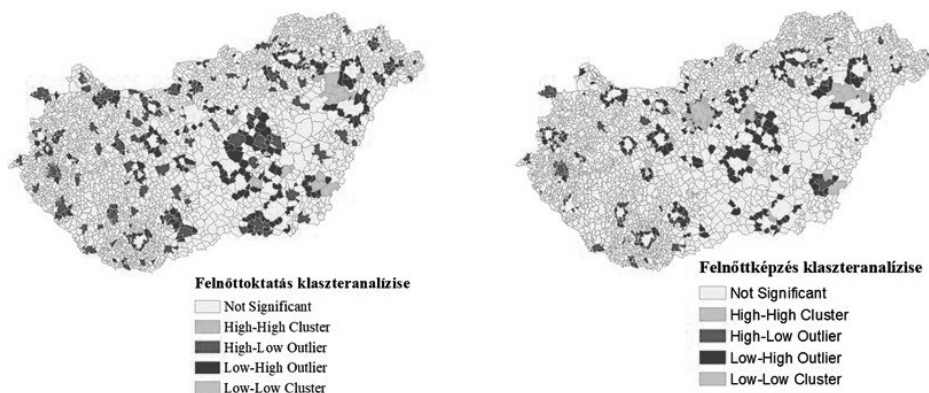
Forrás: Saját szerkesztés www.osap.mer.gov.hu, www.oktatas.hu/koznevelas alapján

A Local Moran I statisztikák autokorreláltak a vizsgált területen az Országos Képzési Jegyzékben szereplő szakmai képzéseken résztvevők szempontjából. A felnőttoktatásban résztvevők térbeli autokorrelációs vizsgálatában kapott -0,020139 Moran index negatívan korrelált (z-pontszám= -1,999199, p-érték= 0,045587). Ez arra vezethető vissza, hogy a jelentősebb területi különbségek nem nagyobb területegységeket érintenek, hanem elszórtan, a nagyvárosok agglomerációján belüli településcsoportokban jelennek meg. Magas-magas klaszterek alakultak ki Debrecen és Nyíregyháza közötti településeken és Békéscsaba agglo-

merációjában. Ez arra mutat rá, hogy a szomszédos településeken egyaránt magas a résztvevők létszáma, ami a részvételi hajlandóság mellett azonban rámutat a településhálózat sajátosságaira is, miszerint nagyobb városi jogállású települések helyezkednek el egymás szomszédságában hasonlóan magas értékekkel. Alacsony-magas klaszterek jöttek létre a járási központokban és a magas tanulói létszámmal rendelkező megyeszékhelyek és a főváros környezetében, ahol a központi szerepkörű települést erősen vonzott kisebb települések veszik körül. Felnőttképzésben résztvevők esetében is hasonló képet kaptam, azonban a térbeli autokorrelációs vizsgálat Moran I indexe 0,020598 gyenge pozitív korrelációt mutatott (z-pontszám= 4,305260, p-érték= 0,000017). Magas-magas klaszterek ugyanazon településeken alakultak ki, viszont megjelent a főváros és agglomerációja is. A megyeszékhelyek koncentrációja a felnőttképzésben résztvevők vizsgálatánál mutatkoztak meg leginkább, hisz az ország összes megyeszékhelyét körülvevő települések alacsony-magas klaszterezettséget mutattak. A felnőttképzés esetében erős pozitív klaszterezettség alakult ki, míg a felnőttoktatás esetében negatív szignifikánsan szétszórt klaszterek mutatkoztak. A felnőttképzés esetén tekintettel a 4.3052602414 z-pontszámra, kevesebb, mint 1% annak a valószínűsége, hogy ez a csoportosított minta véletlenszerű véletlen eredménye lenne. Tekintettel a felnőttoktatásban kapott -1,99919948411 z-pontszámra, kevesebb, mint 5% annak a valószínűsége, hogy ez a szétszórt minta véletlenszerű véletlen eredménye lehet (10. ábra).

10. ábra: Felnőttoktatásban és felnőttképzésben OKJ-s képzéseken résztvevők Local Moran I autokorrelációs vizsgálata, 2019

Figure 10 Local Moran I autocorrelation study of participants in OKJ courses in adult education and adult training, 2019

Forrás: Saját szerkesztés www.osap.mer.gov.hu, www.oktatas.hu/koznevelas alapján

A szekunder adatok elemzése során számos új eredményre jutottam. Elsősorban a legfontosabb az, hogy a felnőttképzésben résztvevők száma sokszorosan meghaladja a felnőttoktatásban tanulók létszámát. Megyei bontásban a legszem-

betűnőbb, hogy a megyékben két okból adódóan lehet kiemelkedően magas a felnőttképzésben tanulók létszáma. Az egyik csoportot a magas munkanélküliséggel rendelkező térségek jelentik, a másikat pedig azok, amelyek jelentős feldolgozóipari egységekkel rendelkeznek, azaz nagyobb arányú a multinacionális vállalatok szerepe a megyék gazdaságában.

A főváros mind a két képzési rendszerben résztvevői számok alapján az országban a legnagyobb tanulói létszámmal rendelkezik. A szakmai képzések szerint is meghaladta a felnőttoktatásban résztvevői létszámokat a felnőttképzésben tanulók száma minden egyes megyében.

A megyéken belüli megyeszékhelyek koncentrációja a legtöbb esetben a kötöttebb felnőttoktatási rendszerben magasabb, mint a felnőttképzésben. Természetesen ez annak is köszönhető, hogy a felnőttoktatás iskolarendszerben történik, így egy adott intézményben kell tanulniuk a résztvevőknek, melyek a megyeszékhelyekre koncentrálódnak és csak elvétve találhatóak meg a megyék nagyobb városaiban. A felnőttképzést vizsgálva is magasnak mondható a megyeszékhelyek koncentrációja, ami azért probléma, mert a képzéseket bárhol oktathatnák, így a rurális térségekbe is át lehetne csoportosítani a képzéseket, ezzel is növelve az oktatás elérhetőségét a vidéken élőknek.

3. ÖSSZEGZÉS

Tanulmányom célja a felnőttek oktatásával és képzésével foglalkozó intézmények tevékenységének területi szempontú vizsgálata volt. A területi egyenlőtlenségek feltárása során ágazatspecifikus, azonban az internetről is letölthető szekunder adatbázisokra támaszkodtam. Céljaim megvalósítása érdekében mindkét oktatási rendszerben elemeztem a tanulói létszámadatokat, amelyből kiderült, hogy nagyságrendileg többen választják a felnőttképzés rugalmasabb, rövidebb oktatási rendszerét, mint a kötöttebb és hosszabb felnőttoktatását.

A módszerek megválasztásával elsősorban a területi különbségekre, a térszerkezeti sajátosságokra kívántam rámutatni, a vizsgálat középpontjába a megyei, majd a települési szintet helyezve. A képzések területi koncentrációját a megyeszékhelyek jelentőségén keresztül vizsgáltam a részvételi létszámadatok alapján. Vizsgálati eredményeim szerint a felnőttképzés térszerkezete inkább decentralizált, így vidéki térségekben is elérhetőbb, mint a felnőttoktatás. A felnőttoktatásban a beiratkozottak tanulók száma a vizsgált időszakban szinte stagnált, míg a felnőttképzésben résztvevőké a 2016. évi hullámvölgyet leszámítva gyors ütemben emelkedett.

Az elemzés során külön megvizsgáltam a kizárólag ingyenes oktatásban résztvevők létszámadatait és eloszlását, azonban a felnőttképzésben résztvevők száma ebben az esetben is erőteljesen meghaladta a felnőttoktatásban tanulók létszámát. A legtöbb felnőtt a munkája és családja miatt nem szívesen tölt éveket az iskolapadban, így inkább a felnőttképzést preferálják, hisz ugyanazon képzést, végzettséget sokkal rövidebb idő alatt meg tudják szerezni, mint a kötöttebb felnőttoktatásban.

A felnőttoktatásban a tanulók több szempontból is szabályozottabb keretek között vehetnek részt, elsősorban arra nyílik lehetőségük, hogy befejezzék az általános iskolát, érettségire készüljenek fel, vagy szakmai oktatásban vegyenek részt. Ezzel ellentétben a felnőttképzés kínálata sokkal szabadabb és sokrétűbb, ebben az oktatási formában a tanulók részt vehetnek idegen nyelvi képzésekben, informatikai képzésekben, szakmai képzésekben, kompetenciafejlesztő tréningeken és általános iskolai felzárkóztatásban is. A felnőttképzésben tehát mindent tanulhatnak a résztvevők, amit felnőttoktatásban, kivéve az érettségire felkészítő oktatást.

A felnőttképzés az ország északkeleti részében érint nagyobb tömegeket, amely köszönhető az államilag és az Európai Unió által támogatott képzéseknek. Ugyanakkor Győr-Moson-Sopron és Bács-Kiskun megyék is kiemelkedő mutatókkal rendelkeznek, ahol meghatározóbb a munkahelyi képzések jelenléte. A felnőttoktatásban résztvevők eloszlása alapján is ezeknek a térségeknek az elsődleges szerepét állapíthatjuk meg. Ezeken a területeken magas munkanélküliség is jellemző, ezért bizakodásra ad okot a tanulási hajlandóság, hisz egy újonnan megszerzett képesítés az aktuális munkaerőpiaci igényekhez közelebb álló ismeretekkel vértézi fel a potenciális munkavállalókat.

Általánosságban elmondható, hogy mindkét oktatási forma esetében magas a tanulók megyén belüli koncentrációja a megyeszékhelyeken, ami a felnőttoktatás szabályozásának köszönhetően érthető. A felnőttképzésben azonban több lehetőség nyílna a képzések nagyobb arányú kihelyezésére a rurális településekre, ami kisebb erőfeszítést igényelne, mint amekkora pozitív hatásai lehetnek azáltal, hogy a helyben lebonyolított képzések a szervezésben szerepet kapó vállalkozásokra és a résztvevőkre is ösztönzőleg hathatnak. Természetesen a szakmai képzések gyakorlati képzéseit is a helyi vállalkozók bevonásával kellene végrehajtani, hisz az általa képzett munkaerőt könnyebben alkalmazza, mint az idegen munkavállalókat.

A HotSpot analízisek és a Local Moran I autokorrelációs vizsgálatok során megállapítottam, hogy a felnőttoktatásban az Országos Képzési Jegyzékben szereplő szakmai képzéseken résztvevők tekintetében nagyobb arányban jelennek meg „forrópontok” a képzési helyszínek kötöttsége miatt, azaz sokkal inkább koncentráltabbak, mint a felnőttképzésben résztvevők.

Mindkét oktatási formának óriási jelentősége van a felzárkóztatásban. A felnőttoktatásban résztvevő tanulók többsége érettségire felkészítő képzésben vesz részt, amivel tovább növelik a továbbtanulási esélyeiket, hisz manapság már a legtöbb Országos Képzési Jegyzékben szereplő képzés érettségire épül, vagyis napjainkban az érettségi bemeneti kompetenciának minősül. Felnőttképzésben az álláskeresőknél szóló támogatott képzések és a munkáltatók által támogatott munkaerőpiaci képzések dominálnak.

A felnőttoktatásban a tanuló létszámok növelését a szabályozottságának csökkentésével, a magán iskolák támogatásával lehetne megoldani. Természetesen, ha egy tanuló választhat, hogy egy szakmai képzést teljesen ingyenesen felnőttképzésben hat hónap alatt vagy felnőttoktatásban két év alatt sajátítja el, minden

esetben a felnőttképzést fogja választani, hisz sokkal hamarabb ugyanahhoz a piacképes végzettséghez juthat.

A támogatói szféra nem csak a felnőttoktatást célozza meg, hanem számos esetben a felnőttképzést is, ennek következtében, ha ugyanazon képzéseket felnőttképzésben indítanak el magasabb tanulói létszámot eredményezhetne a képző intézmények számára, s ezáltal rövidebb idő alatt jutnának hozzá ugyanazokhoz a támogatási eszközökhöz.

KÖSZÖNETNYILVÁNÍTÁS

A tanulmány „Az Innovációs és Technológiai Minisztérium ÚNKP-21-3. kódszámú Új Nemzeti Kiválóság Programjának a Nemzeti Kutatási, Fejlesztési és Innovációs Alapból finanszírozott szakmai támogatásával készült.”

IRODALOMJEGYZÉK

- Alpek B. L.-Tésits R. (2014) A munkaerőpiaci szenzitivitás. *Területi Statisztika*, 54, 4, 333–359.
- Anselin, L. (1995) Local Indicators of Spatial Association. *LISA Geographical Analysis*, 27, 2, pp. 93–115.
- Balcsók I.-Koncz G. (2005) A Hajdú-Bihar megyei városok foglalkoztatási helyzetének alakulása a rendszerváltástól napjainkig. In: *A versenyképesség regionális, vállalati és intézményi dimenziói*. Fiatal Regionalisták IV. Országos Konferenciájának CD kiadványa. Győr.
- Cseszka É. (2017) A felnőttoktatás hatékonysága, különös tekintettel a hátrányos helyzetű rétegek képzésének nehézségeire és lehetőségeire. In: Katona Klára-Kőrösi István (szerk.): *A humán tőke szerepe a gazdaságban*. Pázmány Press, Budapest. 55–75.
- Csoma Gy. (2005) A magyar felnőttképzés új korszakváltásának értelmezéséhez. Gondolatok tizenegy témában kommentátorokkal. In: Csoma Gy. (szerk.): *Andragógiai szemelvények*. Nyitott könyv, Budapest. 264–282.
- Dusek T. (2004) *A területi elemzések alapjai*. MTA-ELTE Regionális Tudományi Kutatócsoport, ELTE TTK Regionális Földrajzi Tanszék, Budapest.
- Egri Z. (2017) Magyarország városai közötti egészségügyenlétlenségek. *Területi Statisztika*, 57, 5, 537–575. DOI: 10.15196/TS570504
- Enyedi Gy. (1996) *Regionális folyamatok Magyarországon az átmenet időszakában*. Hilscher Rezső Szociálpolitikai Egyesület, Budapest.
- Farkas É. (2014) A felnőttképzés finanszírozása: hazai folyamatok, nemzetközi trendek. In: Henczi L. (szerk.): *A szak- és felnőttképzés-szervezés gyakorlata*. RAABE Tanácsadó és Kiadó Kft., Budapest. 1–37.

- Farkas É. (2016) *A felnőttképzés jogi szabályozása, minőségbiztosítása, finanszírozása Magyarországon*. Kézirat. Háttér tanulmány az Oktatási Hivatal megbízásából.
- Farkas É. (2017) A tanulási eredmény alapú képzésfejlesztés hatása a felnőttkori tanulás minőségére. *Opus et Educatio: Munka és Nevelés*, 4, 4, 431-448.
- Hajdú D. (2020) A munkanélküliség és felnőttképzés területi eloszlása az Észak-magyarországi régióban. *Észak-magyarországi Stratégiai Füzetek*, 17, 2, 62-69. DOI: 10.32976/stratfuz.2020.14
- Kálmán A. (2012) A lifelong learning aktualitásai. Lifelong learning az Európai Unió oktatáspolitikájában. In: Feketéné Szakos É. (szerk.): *Fókuszban a felnőttek tanulása*. Szent István Egyetem, Gödöllő. 95-108.
- Livingstone, D. W. (2010) Job requirements and workers' learning: formal gaps, informal closure, systemic limits. *Journal of Education and Work*, 23, 3, pp. 207-231. DOI: 10.1080/13639081003785732
- Nilsson, S. (2010) On the Meaning of Higher Education in Professional Practice: the case of physicians and engineers. *Journal of Education and Work*, 23, 3, pp. 255-274. DOI: 10.1080/13639080.2010.486397
- Nilsson, S.-Nyström, S. (2013) Adult learning, education, and the labour market in the employability regime. *European Journal for Research on the Education and Learning of Adults*, 4, 2, pp. 171-187. DOI 10.3384/rela.2000-7426.rela9007
- Ping, J. L.-Green, C. J.-Zartman, R. E.-Bronson, K. F. (2004) Exploring Spatial Dependence of Cotton Yield Using Global and Local Autocorrelation Statistics. *Field Crop Research*, 89, 2-3, pp. 219-236.
- Polónyi I. (2018) A felnőttképzés megtérülései. In: Fodorné Tóth K. (szerk.): *A felsőoktatási lifelong learning társadalmi és gazdasági haszna: kutatás - fejlesztés - innováció*. MELLearn Felsőoktatási Hálózat az életen át tartó tanulásért Egyesület, Debrecen. 99-113.
- Szendi D. (2019) Konvergencia és területi autokorreláció Németországban, a fajlagos GDP egyenlőtlenségei 30 évvel a Berlini fal leomlását követően. In: Veresné Somosi M.-Lipták K. (szerk.): *„Mérleg és Kihívások” XI. Nemzetközi Tudományos Konferencia*. ME-GTK, Miskolc. 340-350.
- Tóth G. (2014) *Térinformatika a gyakorlatban közgazdászoknak*. Miskolci Egyetem, Miskolc.
- Tóth G.-Nagy Z. (2013) Eltérő vagy azonos fejlődési pályák? A hazai nagyvárosok és térségek összehasonlító vizsgálata. *Területi Statisztika*, 53, 6, 593-612.
- Vámosi T. (2018) *Átmenet a szakképzési rendszerből a munka világába*. GlobeEdit, Berlin.
- Zakota Z. (2007) Felnőttképzés - felnőttoktatás. *PARTIUMI EGYETEMI SZEMLE*, 6, 1, 61-66.

INTERNETES FORRÁSOK:

- osap.mer.gov.hu - A Pest Megyei Kormányhivatal OSAP 1665 online statisztikai felülete
- oktatas.hu/kozneveles - Az Oktatási Hivatal köznevelési statisztikái